

UDK: 371.214
Pregledni članak
Primljeno: 26. 9. 2008

STANJE I RAZLIKE U KURIKULUMU NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U NEKIM EUROPSKIM ZEMLJAMA

Mr. Elida Ružić, Agencija za odgoj i obrazovanje Rijeka

Marko Badrić, prof., OŠ Jabukovac, Zagreb

Prof. dr. sc. Ivan Prskalo, Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

Sažetak *Rad je pregled, analiza i usporedba kurikuluma te planova i programa nastave tjelesne i zdravstvene kulture u nekim europskim zemljama. Usporedba se odnosi na definirane glavne ciljeve obvezatne nastave tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnom i srednjoškolskom obrazovanju te na zastupljenost nastave tjelesne i zdravstvene kulture u tjednom rasporedu. Pregledom stanja u kurikulumima nekih europskih zemalja zaključuje se da je primarna orijentacija na razvitku motoričkih sposobnosti, promociji zdravlja kroz tjelesnu aktivnost i svakodnevno vježbanje kao paradigma zdravog življenja. Razvidna je i velika razlika među zemljama u zastupljenosti tjednog broja sati redovne nastave tjelesne i zdravstvene kulture.*

Ključne riječi: *tjelesna i zdravstvena kultura, glavni ciljevi, kurikulum, program, tjedni broj sati, komparacija europskih zemalja.*

1. Uvod

Škole su prikazane kao institucionalne agencije izvan obitelji, koje znatnim potencijalom uvelike utječu na živote mladih ljudi. Tjelesna i zdravstvena kultura kao nastavni predmet može odigrati veliku ulogu u stvaranju pozitivnih gledišta o uobičajenoj tjelesnoj aktivnosti od osnovnih do najviših razina. Programi nastave tjelesne i zdravstvene kulture nisu samo ključna preventiva za visoke zdravstvene rizike i antisocijalno ponašanje, već pozitivno utječu na svestrano oblikovanje pojedinca kroz njegov razvitak, a samim time i na povećanje kvalitete življenja. Cilj je tjelesne i zdravstvene kulture kroz uravnotežen i koherentan raspon tjelesnih aktivnosti pridonijeti optimalnom pojedinčevu razvitku

uključujući potencijale rasta i razvitka te fizičke i psihosocijalne kompetencije (Hardman, 2007.). Ciljevi mogu obuhvaćati cjelokupni program, predmetno područje ili razrednu razinu, a ciljevi odgoja i obrazovanja u osnovnoj školi su: osigurati sustavan način učenja o svijetu, prirodi, društvu, ljudskim dostignućima, o drugima i sebi; poticati i kontinuirano unaprjeđivati intelektualni, tjelesni, estetski, društveni, moralni, duhovni razvitak učenika u skladu s njegovim sposobnostima i sklonostima, stvoriti mogućnosti da svako dijete uči i bude uspješno, osposobiti učenike za učenje, naučiti ih kako učiti i pomoći im u učenju; pripremiti učenike za mogućnosti i kušnje koje ih čekaju u životu; poučiti učenike vrijednostima dostojnih čovjeka (HNOS, 2006.). Cilj nastave tjelesne i zdravstvene kulture proizlazi iz općeg cilja cjelokupnog odgojno-obrazovnog područja i iz ciljeva i zadaća tjelosnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja (Findak, 1999.).

U sustavu školstva ciljevi nastave tjelesne i zdravstvene kulture (prema Findak, 1999.) determinirani su različitim čimbenicima:

- a) razvojnim osobinama učenika mlađe, srednje i starije školske dobi;
- b) autentičnim potrebama učenika mlađe, srednje i starije školske dobi;
- c) zahtjevima koji prate život i rad učenika u suvremenom društvu;
- d) postignućima supstratne znanosti, tj. kineziologije;
- e) postignućima metodike tjelesne i zdravstvene kulture.

Uporište u definiranju općeg cilja i zadaća tjelesne i zdravstvene kulture, među ostalim, mora biti u znanstvenoj matrici (Findak, 1999.). Iz tako definirane znanstvene osnove proizlazi i smjer pri definiranju općeg cilja tjelosnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja kao podmirenje biopsihosocijalnih motiva za kretanjem kao izrazom zadovoljenja određenih čovjekovih potreba kojima se povećavaju adaptivne i stvaralačke sposobnosti u suvremenim uvjetima života i rada (Findak, 1999.). Tjelesna i zdravstvena kultura čini jedinstven doprinos obrazovanju svih učenika, a uz znanje, vještine i razumijevanje potrebno za obavljanje raznih tjelesnih aktivnosti pruža im održavanje razine tjelesne kondicije kao doprinos zdravlju. Tjelesnu aktivnost treba prihvatiti kao dio svakodnevnog životnog stila (Hardman, 2007.).

Ciljevi nastave govore o tome što bi učenici trebali postići nastavom tjelesne i zdravstvene kulture. Iz svrhe nastave tjelesne i zdravstvene kulture proizlazi i glavni cilj, a iz ciljeva proizlaze zadatci, metode i načini rada u nastavi. Cilj nastave je konkretna odgojno-obrazovna aktivnost koja je precizno određena i moguće ga je neposredno ostvariti. Ostvarivanje ciljeva u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture moguće je konkretno izmjeriti i dokazati.

2. Cilj rada

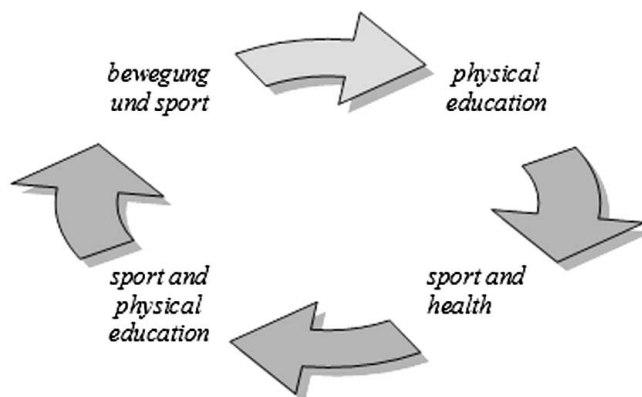
Cilj ovoga rada je analiza i usporedba nastavnih kurikuluma i planova i programa tjelesne i zdravstvene kulture u nekim zemljama Europe. Usporedba se odnosi na definirane ciljeve u osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgoju i obrazovanju i na tjedni broj sati. Uspoređujući ciljeve i tjedni broj sati, utvrdit će se postojanje sadržajnih razlika te razlika u nazivu predmeta. Analiza će poslužiti u harmoniziranju nastavnih programa i kurikuluma u svim zemljama Europe.

3. Razvitak nastave tjelesne i zdravstvene kulture u Europi

Tjelesna i zdravstvena kultura mijenjala je kroz povijest svoje ciljeve i zadaće. Nekada se koncept temeljio na različitim gimnastičkim sustavima, pogotovo u Srednjoj i Sjevernoj Europi. Poslije se implementirao kao predvojnička priprema za svjetske ratove. Razvitkom odgojno-obrazovnih sustava polako su se počele primjenjivati i ostale kineziološke aktivnosti. Različiti koncepti u Europi počinju ponajprije od samoga naziva predmeta. Terminološki se naziv predmeta razlikuje od zemlje do zemlje, pa tako neke zemlje imaju naziv *physical education*, neke *sport and physical education*, a neke *sport and health*.

Slika 1.

NAZIVI PREDMETA U NEKIM ZEMLJAMA

Takve terminološke razlike nisu iznenađujuće, jer su tijekom povijesti razni čimbenici utjecali na definiranje tjelesnog i zdravstvenog odgojno-obrazovnog područja.

Postoje mnoge pretpostavke za što kvalitetniji koncept nastave tjelesne i zdravstvene kulture. Prema Crum (1992.) imamo pet velikih točaka koje trebamo istaknuti kroz povijesni kontekst:

Slika 2.

PODJELA KONCEPATA NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE
PREMA CRUMU (1992.)

U biološkom konceptu, povezanom s razvitkom švedske gimnastike, ciljevi su definirani kao usavršavanje i obučavanje anatomske i fiziološke varijabla (Crum, 1992.). Pedagoški koncept vezan je uz Austriju i njezin školski sustav u kojemu su ciljevi nastave tjelesne i zdravstvene kulture definirani kratkim pojmovima kao opći osobni razvitak. Osobni koncept vezan je uz nizozemske autore Gordijina i Tamboera, a ciljevi su definirani kao pojam realizacije pokreta i osobnog razvitka sposobnosti i osobina (Crum, 1994.). Primjeren socijalizacijski koncept vezan je uz Njemačku, gdje su ciljevi definirani kao razvitak fizičkog fitnesa i tehničko-taktičkih osobina potrebnih za participaciju u poznatim sportskim disciplinama (Crum, 1994.). U kritičko-konstruktivnom socijalizacijskom konceptu ciljevi su prema Crumu definirani u pojmovima tehnomotor, socio-motor i povratne informacije koje su uporabom kretnih struktura potrebne za osobnu i socijalnu satisfakciju te za dug život.

4. Prikaz kurikuluma tjelesne i zdravstvene kulture u nekim europskim zemljama

1. Mađarska

U nastavnom predmetu koji se zove tjelesno obrazovanje i šport cilj nastave u osnovnoj školi je zdravstveno unaprjeđenje kojim se istodobno povećavaju razina i stabilnost zdravlja i koji dovodi do biološkog rasta i zdravstveno-tjelesnog razvitka djece, unaprjeđenje tjelesne i mentalne kondicije, prilagodba tjelesnog i mentalnog stanja, prenošenje i provjera znanja glede športa i vježbanja te razonoda, sreća i zadovoljstvo u želji za natjecanjem.

2. Finska

U finskom osnovnoškolskom kurikulumu cilj nastave tjelesne i zdravstvene kulture je stvaranje pozitivnih utjecaja na učenikove tjelesne, psihičke i socijalne mogućnosti i dobrobiti te upućivanje učenika u razumijevanje važnosti tjelesnog vježbanja za zdravlje. Nastava nudi učenicima učenje i usvajanje vještina, znanja i iskustava koja će biti temelj za moguće usvajanje tjelesne aktivnosti kao životne navike. U srednjoškolskom odgojno-obrazovnom području ciljevi nastave tjelesne i zdravstvene kulture su promicanje zdravlja i aktivnog životnog stila, upućivanje učenika u razumijevanje značenja tjelesnog vježbanja za tjelesnu, mentalnu i socijalnu dobrobit. Pozitivna iskustva u tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi podižu razinu mentalnih aktivnosti, čime se podiže i snaga učenika za svladavanje svakodnevnih školskih obveza.

3. Austrija

U osnovnoškolskom odgojno-obrazovnom sustavu cilj je nastave tjelesne i zdravstvene kulture kroz višestranu i intenzivnu nastavu pridonijeti razvitku osobnosti učenika, unaprjeđenju individualnih sposobnosti te ispravljanje štetnih utjecaja i stvarnih slabosti. U srednjoj školi cilj nastave je obrazovanje i daljnje razvijanje kondicijskih i koordinacijskih osobina, poboljšanje osobne tjelesne spremne, stjecanje temeljnih motoričkih znanja te rano otkrivanje sklonosti za određene športske aktivnosti i uključivanje tjelesnog vježbanja u određeni životni stil. Tjelesnim vježbanjem valja djelovati (ne samo kroz natjecanja) u zaoblazženju konfliktnih situacija.

4. Češka

Pobrinuti se da tjelesna i zdravstvena kultura bude omogućena svim učenicima s obzirom na njihove sposobnosti; omogućiti učenicima razvitak tjelesnih sposobnosti i stjecanje tjelesnih vještina te omogućiti učenicima da upoznaju važnost cjeloživotnog bavljenja tjelesnim aktivnostima.

5. Danska

Pobrinuti se za široko i uravnoteženo unaprjeđivanje motoričkih vještina, športskih aktivnosti, znanja i trenerskih/učiteljskih vještina; dati učenicima potporu da uživaju u športu, motivirati ih za bavljenje športom uz cjeloživotnu skrb o zdravlju. Postoje tri osnovna načela (zovu ih “CKF”) koja učitelji tjelesne i zdravstvene kulture slijede i provjeravaju njihovo poučavanje:

1. tijelo i njegove mogućnosti,
2. društvene vrijednosti, etika i fer-plej u športu,
3. športske tradicije i kulture.

6. Švedska

Razvijati tjelesne, mentalne i socijalne sposobnosti kod učenika radi stjecanja pozitivne slike o sebi; razvijati spoznaju o vrijednostima zdravog življenja i svijest o vlastitom tijelu te omogućiti stjecanje znanja koje će im pomoći uvidjeti, izabrati i vrjednovati različite vrste tjelesnih aktivnosti; razvijati trajan interes za osnovne tjelesne aktivnosti; ojačati njihove sposobnosti i želju za vježbanjem; usavršavati sposobnosti za igru i sudjelovanje u športskim aktivnostima; razvijati sposobnost organiziranja, vođenja športskih aktivnosti i sposobnost rješavanja žurnih situacija.

7. Nizozemska

Tjelesna i zdravstvena kultura izravno osposobljava učenike za neovisno, razumno i trajno sudjelovanje u tjelesnoj kulturi. Potrebno je razlikovati tri aspekta: učenici trebaju naučiti kako vježbati; moraju naučiti kako vježbati zajedno i naučiti o vježbanju. Tjelesna i zdravstvena kultura priprema potrebu za privilegirano i senzibilno sudjelovanje u kulturi pokreta, što podrazumijeva svakodnevno upoznavanje s važnim i fleksibilnim osnovnim načelima kretanja. To je međusobna povezanost vještine pokreta, pokretnih znanja i prirodnog držanja, povezanost koja ima fokusiranu pozornost tijekom nastave i učenja tih sadržaja.

8. Švicarska

Unaprijediti zadovoljstvo vježbanjem i motivaciju za kretanjem; omogućiti stvaranje osjećaja za kretanje i šport; pomoći i olakšati stjecanje motoričkih, socijalnih, kognitivnih i psiholoških vještina radi prilagodbe učenikova ponašanja okolini u kojoj se nalazi; promicati zdravije ponašanje i uspješan način rješavanja sukoba; omogućiti stjecanje velikog repertoara motoričkih gibanja.

9. Francuska

Cilj tjelesne i zdravstvene kulture i športa jest izgradnja i transformacija osobe, razvitak kapaciteta i resursa potrebnih za povećanje motoričkih sposobnosti; doprinos rastu i razvitku; stjecanje kulture PSAA (tjelesne, umjetničke i športske aktivnosti) uz vježbanje i učenje tih aktivnosti te stjecanje kompetencija i znanja za upravljanje cjeloživotnom tjelesnom aktivnošću.

10. Škotska

Shvatiti važnost dobivanja i održavanja visoke razine tjelesne kondicije, sudjelovati u različitim tjelesnim aktivnostima, poticati želju za održavanjem aktivnog životnog stila; poboljšati fiziološke i motoričke vještine, razviti fer-plej, timski rad i društveno poželjna ponašanja te povećati samopoštovanje; uključenost u tjelesne aktivnosti omogućuje učenicima razvitak kreativne reakcije, podizanje vrijednosti i međuljudskih vještina; stjecanje iskustava i znanja te razumijevanje uloge vježbanja za dobro zdravlje; razviti pozitivno gledište o aktivnom stilu življenja i skrbi za fizičko blagostanje. Pojam zdravlja, vezan uz tjelesnu i zdravstvenu kulturu, ključan je za postizanja ciljeva.

11. Slovačka

Razvitak tjelesnih, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti učenika, osobito razine kondicije i motoričkih izvedaba što se tiče učenikovog usvajanja; omogućiti učenicima da postignu i razviju sferu koja se odnosi na njihovo znanje s procesom učenja i usvajanja vještina kretanja, posebice u temeljnim i odabranim sadržajima prilagođenim programu tjelesne i zdravstvene kulture i ostvarenim u školama; omogućiti učenicima razvitak ponašanja i odgoja, osobito njihova odnosa prema tjelesnoj aktivnosti i poučavanju tjelesne i zdravstvene kulture te njihova ponašanja u društvu.

12. Engleska

Ostvarenje cilja u nastavi tjelesne i zdravstvene kulture navodi da su znanja, vještine i razumijevanje ono što se od učenika različitih sposobnosti i zrelosti očekuje da imaju na kraju svake razine. Ostvarivanje cilja sastoji se od osam razina prikaza povećanja težine izvođenja te prikaza posebne izvedbe iznad osme razine. Svaka razina opisuje tip i raspon izvedbe koju bi učenici na toj razini trebali značajno demonstrirati.

13. Irska

Nastavni sadržaj tjelesnog obrazovanja u osnovnoj školi usmjeren je na promoviranje djetetova tjelesnog, socijalnog, emocionalnog i intelektualnog razvitka. Uključen je u razvitak djetetovih pozitivnih osobnih kvaliteta, vještina i razumijevanja. Djetetovo iskustvo u tjelesnom obrazovanju trebalo bi pridonijeti dobroj zdravstvenoj kondiciji i pripremiti dijete da vodi aktivan život i da korisno iskoristi slobodno vrijeme. Opći cilj tjelesne i zdravstvene kulture u srednjoj školi je pridonijeti razvitku svih pojedinčevih aspekata uključujući estetski, kreativni, kritički, kulturni, emocionalni, intelektualni, moralni, tjelesni i politički svjetonazor, društveni i duhovni razvitak za osobni i obiteljski život, za rad i život, za život u zajednici i za slobodno vrijeme.

14. Slovenija

Opći cilj u osnovnoškolskom programu ostvaruje: skrb o skladnom tjelesnom i duševnom razvitku, skladan tjelesni razvitak, pravilno držanje, zdrav način življenja (njega tijela, zdrava prehrana, šport, ravnoteža u učenju, odmoru i spavanju, otpornost prema bolestima te sposobnost podnošenja napora i kompenzacija negativnog učinka suvremenog života), zdrav osjećaj samosvijesti i vjera u sebe, oblikovanje pozitivnih primjera ponašanja, razumijevanje korisnosti športa i navođenje na kvalitetu života u slobodno vrijeme, razvitak stvaralaštva, pozitivno doživljavanje športa kao bogatstvo pojedinca, oblikovanje izvornog, osjećajnog, općeg i kulturnog odnosa prema prirodi i okolišu kao posebnoj vrijednosti, poštivanje prirodnog i kulturnog naslijeđa.

Opći ciljevi u srednjoškolskom obrazovanju ostvaruju se kroz: pozitivno doživljavanje športa kao bogatstvo pojedinca, olakšanje i opuštanje od svakodnevnih školskih napora, skrb o zdravom i skladnom razvitku (prihvaćanje odgovornosti za zdrav način življenja s razumljivim utjecajem športske aktivnosti, tjelesna njega i zdrava prehrana, poticanje međusobnog sudjelovanja, zdravo natjecanje, poštivanje športskog ponašanja, prihvaćanje i tolerancija prijateljstva, razvijanje tjelesnog držanja, oblikovanje tijela, stvaranje pozitivnih gledišta o

športu, kvaliteta življenja u slobodno vrijeme, razvijanje samostalnosti kod uključivanja športa u slobodno vrijeme (poticati stvaralaštvo), preuzimanje odgovornosti za kulturni odnos prema prirodi i okolišu, poštivanje prirodnog i kulturnog naslijeđa.

15. Crna Gora

Ciljevi nastave tjelesnog odgoja u osnovnoj školi su: zadovoljenje potreba za kretanjem i povećanje adaptivnih i stvaralačkih sposobnosti učenika/učenica u suvremenim uvjetima življenja i rada, ovladavanje mnogobrojnim i raznovrsnim športsko-tehničkim sadržajima; razvijanje zdravstvene kulture i zdravog načina življenja; jačanje povjerenja u sebe; poštivanje različitosti; razumijevanje korisnosti športa i stvaranje trajne navike da se tjelesno vježbanje ugradi u svakodnevicu.

Ciljevi nastave tjelesnog odgoja u srednjoj školi su: podmirenje biopsihosocijalnih motiva za kretanjem i povećanje adaptivnih i stvaralačkih sposobnosti učenika/učenica u suvremenim uvjetima življenja i rada; ovladavanje raznovrsnim športsko-tehničkim sadržajima s posebnim akcentom na izborni šport; razvijanje zdravstvene kulture i zdravog načina življenja, jačanje povjerenja u sebe te razumijevanje i poštivanje različitosti; formiranje pravilnog shvaćanja i razumijevanja korisnog utjecaja vježbanja na čovjekov antropološki status i stvaranje trajne navike da se tjelesno vježbanje ugradi u svakodnevicu.

16. Srbija

Cilj je nastave tjelesnog odgoja u osnovnoj školi raznovrsnim i sustavnim motoričkim aktivnostima, u povezanosti s ostalim odgojno-obrazovnim područjima, pridonijeti integralnom razvitku učenikove ličnosti (kognitivnom, afektivnom, motoričkom), razvitku motoričkih sposobnosti, stjecanju, usvajanju i primjeni motoričkih znanja, navika i teorijskih znanja potrebnih u svakodnevnim uvjetima življenja i rada.

17. Bosna i Hercegovina

Osnovni cilj tjelesne i zdravstvene kulture je osposobiti učenike za primjenu osnovnih kinezioloških znanja i kinezioloških iskustava koja će mu omogućiti samostalno tjelesno vježbanje u funkciji usavršavanja psihomotoričkih i funkcionalnih sposobnosti i stimuliranja normalnog rasta i razvitka radi njegovanja i zaštite zdravlja i opće dobrobiti učenika. Cilj nastave tjelesne i zdravstvene kulture u srednjoj školi je izgrađivanje i usavršavanje kompleksne ličnosti

učenika specifičnim sredstvima i ambijentom koji pružaju tjelesno vježbanje i šport. Poseban cilj je stvaranje trajne navike svakodnevnog vježbanja radi održavanja i jačanja zdravlja.

18. Hrvatska

Cilj je tjelesne i zdravstvene kulture osposobiti učenike za primjenu teorijskih i motoričkih znanja koja omogućuju samostalno tjelesno vježbanje radi više kvalitete življenja. Tjelesna i zdravstvena kultura učinkovito mijenja osobine i razvija sposobnosti, čime izravno osigurava promicanje zdravlja kao nezamjenjivoga čimbenika svih ljudskih aktivnosti.

5. Komparativna analiza kurikuluma i programa tjelesne i zdravstvene kulture u nekim europskim zemljama

U analizu i pregled stanja uzete su zemlje Europe koje se razlikuju po:

Usporedivši programe nastave tjelesne i zdravstvene kulture u nekim europskim zemljama, spoznali smo da se tjelesna i zdravstvena kultura kao nastavni predmet s vremenom mijenjala. U Europi je postojalo nekoliko koncepata nastave tjelesne i zdravstvene kulture koji su se s vremenom sve više približavali. Procesom zbližavanja i ujedinjavanja Europske unije formira se struktura tjelesnog odgoja kao vektorskog modela. Četiri glavna vektora u europskom tjelesnom odgoju mogu se objasniti (Slika 3.): kao vektor kulturne baštine u tjelesnom odgoju, športsko-edukacijski vektor, vektor pokretne edukacije i zdravstveni vektor. Sve četiri dimenzije ravnomjerno su zastupljene procesom zbližavanja u zemljama Europske unije (Naul, 2001.). Cilj kurikularnih tema je prikazati orijentacije na razvitak motoričkih sposobnosti i zdravlja uz tjelesnu kondiciju, na promociju aktivnog stila življenja uz značajno priznavanje tjelesnog odgoja u promociji osobnog, društvenog i moralnog razvitka.

Slika 3.

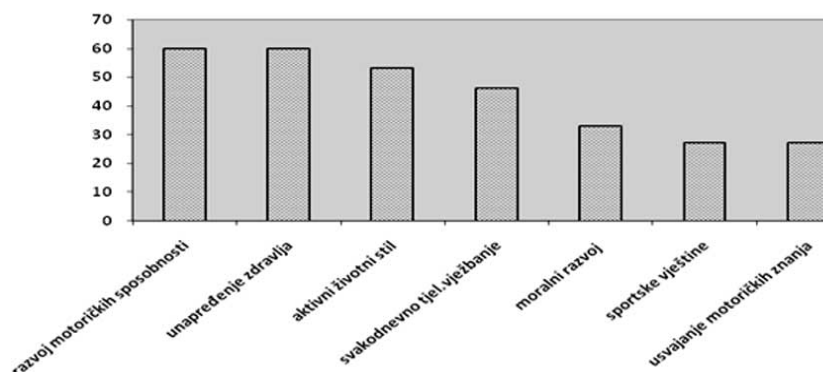
PODJELA NA VEKTORSKI MODEL

Analizirajući izvedene ciljeve nastave tjelesne i zdravstvene kulture u nekim europskim zemljama na temelju njihovih nacionalnih kurikuluma i programa, zaključili smo da su ciljevi u osnovnoškolskom području dosta ujednačeni. U većini definiranih ciljeva prioriteta su razvitak motoričkih i kondicijskih sposobnosti i unaprjeđenje zdravlja kroz tjelesno vježbanje. Upućivanje učenika u razumijevanje važnosti tjelesnog vježbanja, stvaranje navike svakodnevnog vježbanja i tjelesno vježbanje kao dio životnog stila sljedeći su ciljevi nastave tjelesne i zdravstvene kulture.

Slika 4.

PREGLED NAJZASTUPLJENIJIH POJMOVA U DEFINIRANJU CILJEVA NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U OSNOVNOJ ŠKOLI

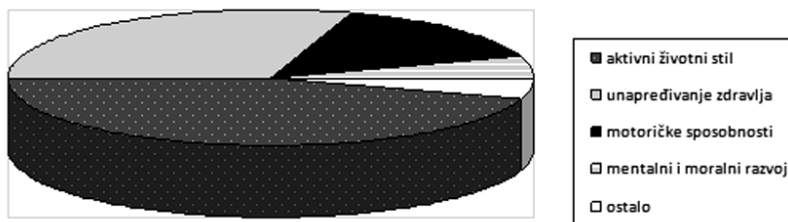

Razvitak moralnih osobina te primjena motoričkih i teorijskih znanja, razvitak socijalnih osobina te zadovoljavanje potrebe za kretanjem također su pojmovi koji su dosta zastupljeni u definiranju ciljeva nastave tjelesne i zdravstvene kulture u nekim europskim zemljama.

Najvažniji pojam u definiranju cilja u srednjoškolskom obrazovanju je usmjeravanje učenika na svakodnevno tjelesno vježbanje kao aktivni životni stil nastave te tjelesno vježbanje kao preduvjet unaprjeđenja čovjekova zdravlja. Ostali su pojmovi (razvitak motoričkih sposobnosti i tjelesne kondicije, razvitak mentalnih sposobnosti) podjednako zastupljeni kao pomoć u svakodnevnom svladavanju školskih obveza. Učenje športskih vještina, daljnje stjecanje motoričkih znanja te razvitak moralnih i socijalnih osobina također su pojmovi koji su zastupljeni u definiranju ciljeva nastave tjelesne i zdravstvene kulture u srednjoškolskom obrazovanju.

Slika 5.

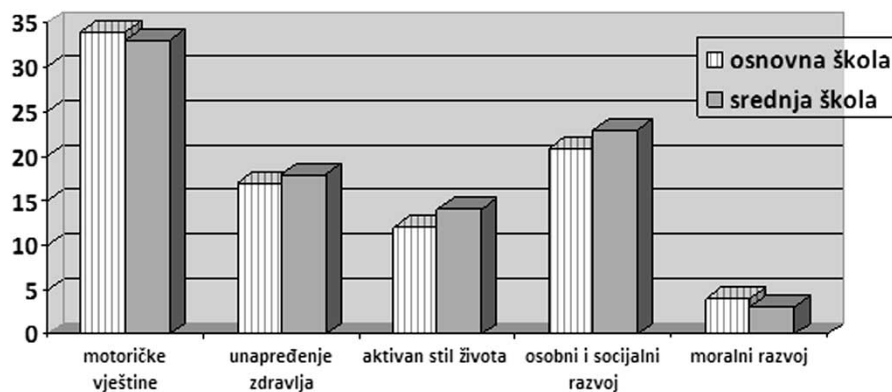
PREGLED NAJZASTUPLJENIJIH POJMOVA U DEFINIRANJU CILJEVA NASTAVE TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U SREDNJOJ ŠKOLI

Te analize poklapaju se s istraživanjem o tematskim ciljevima programa tjelesne i zdravstvene kulture, koji sugerira da je osobito usmjeren na unaprjeđivanje motoričkih vještina i specifičnih športskih vještina (34% u osnovnim školama i 33% u srednjim školama). Ciljevi su povezani s cjeloživotnim obrazovanjem čiji je ishod unaprjeđenje zdravlja i odnosi se na fitness (17% osnovnih i 18% srednjih škola odnosno programa), aktivan stil življenja (12% osnovnih i 14% srednjih škola odnosno programa) i priznavanje uloge tjelesnog odgoja u osobnom i socijalnom razvitku (21% osnovnih i i 23% srednjih škola odnosno programa), ali manje od moralnog razvitka (4% osnovnih i i 3% srednjih škola odnosno programa tjelesnog odgoja) (Hardman, 2008b).

Slika 6.

ISTRAŽIVANJE O TEMATSKIM CILJEVIMA PROGRAMA
TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U EU

6. Analiza tjednog broja sati tjelesne i zdravstvene kulture

U analizi kurikuluma i programa prevladava raznolikost u zastupljenosti tjelesne i zdravstvene kulture u tjednom rasporedu. Studija o stanju tjelesne i zdravstvene kulture u Europskoj uniji od 2007. godine (Tablica 1. i 2.) pokazuje da se broj minuta u tjednom rasporedu kreće u rasponu od najmanje 30 do 240 minuta. Prosječan broj minuta za Europsku uniju iznosi 109 minuta u osnovnoj školi. U srednjoj školi raspon se kreće od 45 do 240 minuta s prosječnim trajanjem od 101 minute tjedno. Ti podatci pokazuju relativan pad u odnosu na 2000. godinu (Hardman, 2007.), kada je u osnovnim školama broj minuta bio 121, a u srednjim školama 117 minuta tjedno.

To smanjenje kompenziralo se uvođenjem dodatnih aktivnosti i mogućnosti za dodatne angažmane u izvannastavnim tjelesnim aktivnostima ili u školskom športu. Učenici mogu iskoristiti ponuđene modele bavljenja tjelesnom aktivnošću koja se razlikuje od zemlje do zemlje. Neke su zemlje (Tablica 1. i 2.) u tjedni broj sati uključile i izvannastavne i izborne aktivnosti i programe tako da ne odražavaju stvarno stanje broja minuta koje su obuhvaćene redovnom nastavom tjelesne i zdravstvene kulture (Hardman, 2007.).

Tablica 1.

VREMENSKA RASPODJELA (U MINUTAMA) ZA NASTAVU
TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U OSNOVNOJ ŠKOLI

<i>OSNOVNA ŠKOLA</i>			
	<i>Država</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>
1.	AUSTRIJA	100	200
2.	MAĐARSKA	112	225
3.	FINSKA	90	90
4.	CESKA REPUBLIKA	90	135
5.	DANSKA	90	90
6.	SVEDSKA	100	100
7.	NIZOZEMSKA	45	90
8.	SVICARSKA	120	120
9.	SLOVACKA	90	135
10.	ENGLESKA	30	130
11.	IRSKA	30	60
12.	SLOVENIJA	90	135
13.	CRNA GORA	90	135
14.	SRBIJA	90	135
15.	BOSNA I HERCEGOVINA	90	90
16.	HRVATSKA	90	135
17.	ŠKOTSKA	90	120
18.	FRANCUSKA	120	240

Pad vremena posvećenog vježbanju dolazi u doba snažne uznemirenosti zbog sve razvidnijeg opadanja tjelesnih sposobnosti mladih ljudi, zbog porasta broja pretilih školske djece te zbog vrlo velikog broja mladih ljudi koji prekidaju bavljenje športskim i/ili tjelesnim aktivnostima još u tinejdžerskoj dobi (Hardman, 2008b). Izgradnja tijela, razvitak temeljnih motoričkih sposobnosti, unaprjeđivanje vještina, zdravstveno blagostanje, pozitivne moralne vrijednosti i pravila te aktivan životni stil potpomognut svakodnevnim tjelesnim vježbanjem trebaju biti u žarištu pozornosti pri definiranju ciljeva nastave tjelesne i zdravstvene kulture te kod izrade plana i programa ili kurikuluma tjelesne i zdravstvene kulture. U skladu s preporukama Vijeća Europe iz 2003. godine zemlje EU trebaju prihvatiti politiku od najmanje 120 minuta tjedno obvezatne nastave tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnim i srednjim školama, a uz dogovor da rade prema cilju od najmanje 180 minuta tjedno u školama gdje je to moguće (Hardman, 2008a).

Tablica 2.

VREMENSKA RASPODJELA (U MINUTAMA) ZA NASTAVU
TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE U SREDNJOJ ŠKOLI

<i>SREDNJA ŠKOLA</i>			
	<i>Država</i>	<i>Minimum</i>	<i>Maximum</i>
1.	AUSTRIJA	50	200
2.	MAĐARSKA	90	225
3.	FINSKA	45	90
4.	CESKA REPUBLIKA	90	135
5.	DANSKA	60	60
6.	SVEDSKA	60	60
7.	NIZOZEMSKA	90	120
8.	ŠVICARSKA	120	120
9.	SLOVAČKA	45	135
10.	ENGLESKA	60	120
11.	IRSKA	57	120
12.	SLOVENIJA	90	180
13.	CRNA GORA	90	90
14.	SRBIJA	90	90
15.	BOSNA I HERCEGOVINA	90	90
16.	HRVATSKA	45	90
17.	ŠKOTSKA	90	120
18.	FRANCUSKA	90	240

7. Zaključak

Tematski ciljevi programa tjelesne i zdravstvene kulture u analiziranim zemljama Europe i Europske unije otkrivaju da nema velikih razlika među definiranim ciljevima, ali da postoje velike razlike u zastupljenosti redovite nastave tjelesne i zdravstvene kulture u tjednom rasporedu. Što se tiče razlika u definiranju glavnog cilja nastave tjelesne i zdravstvene kulture, orijentacija je ponajprije usmjerena na razvitak motoričkih sposobnosti i vještina (ponajprije u osnovnoškolskom odgojno-obrazovnom području), na unaprjeđenje zdravlja kroz tjelesnu aktivnost (u osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgojno-obrazovnom području) te na svakodnevno tjelesno vježbanje uz promicanje aktivnog stila življenja (u osnovnoškolskom i srednjoškolskom odgojno-obrazovnom području). Najveća odgovornost za raznolikost u kurikulumima tjelesne i zdravstvene kulture u zastupljenosti broja sati u tjednom rasporedu širom EU pripada onim zemljama koje su implementaciju svojih kurikuluma “spustile” na razinu škola. Nastaju velike razlike jer su škole dobile mogućnosti da obvezatnu nastavu

tjelesne i zdravstvene kulture zamjenjuju i nadopunjuju izvannastavnim i izbornim programima u tome području.

U tjelesnom i zdravstvenom odgojno-obrazovnom području neki postojeći programi nisu doneseni na temelju osobnih i društveno relevantnih činjenica. Za kvalitetne nastavne planove i programe pri njihovoj izradi svi čimbenici trebaju obratiti pozornost na društvene trendove i na znanstvene dokaze koji donose vrlo važne informacije, a potrebno je ponuditi fleksibilnost i ravnotežu u izradi sadržaja. Za sudjelovanje u tjelesnoj aktivnosti mladim ljudima treba ponuditi da u tim aktivnostima doživljavaju sreću i zadovoljstvo da bi ih se motiviralo na kontinuirano tjelesno vježbanje. Danas, u sveprisutnom sjedećem načinu življenja, povećanju pretilosti i smanjenoj kineziološkoj aktivnosti, taj problem se još više aktualizira. Stanje zdravlja, podizanje kvalitete antropoloških obilježja te potrebna razina biotičkih i socijalnih motoričkih znanja te motoričkih postignuća trebaju biti u središtu pozornosti pri definiranju ciljeva nastave tjelesne i zdravstvene kulture te kod izrade plana i programa ili kurikuluma. U skladu s preporukama Vijeća Europe iz 2003. godine zemlje EU trebaju prihvatiti politiku od najmanje 120 minuta tjedno obvezatne nastave tjelesne i zdravstvene kulture u osnovnim i srednjim školama, uz dogovor da rade prema cilju od najmanje 180 minuta tjedno u školama gdje je to moguće.

Osnovni cilj tjelesne i zdravstvene kulture proizlazi iz njezina naziva, što podrazumijeva tjelesno i psihosocijalno blagostanje. Najvažniji je konkretni cilj, kojemu su podređeni svi ostali ciljevi i zadatci, da učenici vježbaju danas, ali je još važnije da vježbaju cijeli život! Te pretpostavke morale bi biti temelji za izradu svih kurikuluma i svih planova i programa u svim zemljama Europe i Europske unije.

Literatura

- Council of Europe, Committee of Ministers (2003), *Recommendation Rec (2003)6 of the Committee of Ministers to member states on improving physical education and sport for children and young people in all European countries*, Strasbourg, Council of Europe, 30 April 2003.
- Crum, B. (1992), *Competing orientations for P. E. curriculum development: the trer towards a consensus in the Netherlands and an international comparison*. In: I Williams, L. Almond, & A. Sparkes (Eds.) *Sport and Physical Activity. Moving towards Excellence*, London: Spon (pp. 85—93).
- Crum, B. (1994), *A critical review of competing physical education concepts*. In: Mester (Ed.) *Sport Science in Europe 1993. Current and Future Perspective*, Aachen: Meyer & Meyer (pp. 516—533).

- Findak, V. (1999), *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture*. Zagreb, Školska knjiga.
- Hardman, K. (2007), *Current Situation and prospects for physical education in the European Union*. Directorate General Internal Policies of the Union, Policy Department Structural and Cohesion Policies, Culture and Education, IP/B/CULT/IC/2006/10. 12. February.
- Hardman, K. (2008a), *The situation of physical education in schools: a European perspective*. Human movement, Editor-in-Chief Ryszard Panfi/University School of Physical Education, Wrocław, Poland Associate Editor Wiesław Osinski University School of Physical Education, Poznań, Poland. Vol. 9, number 1, pp. 5—19.
- Hardman, K. (2008b), *Physical education in schools: a global perspective*. *Kinesiology* 40 (1), 5—28.
- Lehrplan der Volksschule (2005), Siebenter Teil, Bildungs- und Lehraufgaben sowie Lehrstoff und didaktische Grundsätze der Pflichtgegenstände der Grundschule und der Volksschuloberstufe, Grundschule — Bewegung und Sport, Stand: BGBl. II Nr. 368/2005. <http://www.bmukk.gv.at/schulen/unterricht/lp/Volksschullehrplan3911.xml>
- Lehrplan für Bewegung und Sport ab der 9. Schulstufe ausgenommen die polytechnische schule (2006), Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu, HNOS 2006. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Tjelesna i zdravstvena kultura, Zagreb, 321—336.
- Nastavni plan i program za peti razred devetogodišnje osnovne škole (2008), Ministarstvo obrazovanja i nauke, Kanton Sarajevo, Federacija Bosne i Hercegovine.
- National Core Curriculum 2004, <http://www.oph.fi/english/page.asp?path=447,27598,37840,72101,72106>
- Naul, R. (2001), *Concepts of Physical Education in Europe*. In: Mester, J. et. al. (eds.) 6th Annual Congress of the European College of Sport Science. Cologne: Strauss, 193.
- Physical education and sport in primary and lower secondary school www.eva.dk/Projects/Completed_projects/Primary_and_Lower_Secondary_Education
- Physical Education and Sports (2006), www.okm.gov.hu/main.php?folderID=137&articleID=6991&ctag=articlelist&iid=1
- Pravilnik o nastavnom planu za drugi ciklus osnovnog obrazovanja i vaspitanja i nastavni program za šesti razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja (2008), Nacionalni prosvetni savet, Beograd.
- Predmetni program za fizičko vaspitanje (2005), Zavod za školstvo Crne Gore — Vlada Republike Crne Gore, Unapređivanje obrazovanja, Podgorica.
- Program osnovnoškolskega izobraževanja (2006), Športna vzgoja, Učni načrt, Ministarstvo za šolstvo znanost i šport, Zavod RS za šolstvo, Ljubljana.
- The National Curriculum for England (1999), Physical education Department for Education and Employment, www.nc.uk.net.
- The Northern Ireland Curriculum Junior Cycle for Physical education (2007).

National Council and Assessment for curriculum, Dublin, http://www.ncca.ie/uploadedfiles/Curriculum/PE_Curr.pdf

The Notrher Ireland Curriculum Primary (2007), National Council for curriculum and Assessment, Dublin, http://www.ncca.ie/uploadedfiles/Curriculum/PE_Curr.pdf

Zajednička jezgra nastavnih planova i programa Bosne i Hercegovine (2003), Nastavni plan i program za opću gimnaziju, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Ministarstvo obrazovanja i nauka, BiH.

NAPOMENA:

Prikazani rezultati proizašli su iz znanstvenog projekta (Kineziološka edukacija u predškolskom odgoju i primarnom obrazovanju) provedenog uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske.

SITUATION IN AND DIFFERENCES AMONG SOME COUNTRIES IN EUROPE CONCERNING THEIR PHYSICAL EDUCATION CURRICULA

Elida Ružić, Education and Training Agency, Rijeka

Marko Badrić, OŠ Jabukovac, Zagreb

Ivan Prskalo, Faculty of Teacher Education, University of Zagreb

Summary *This paper provides an overview, analysis, and comparison of physical education curricula and teaching programmes in some European countries. The comparison relates to the main goals defined in the compulsory physical education programmes in elementary and secondary schools and on the frequency of PE classes in the weekly timetable. The conclusion of the review of the situation in the curricula of some European countries is that the main focus is on developing motor skills, on the promotion of health through physical activity, and everyday exercise as a paradigm of healthy living. There is an obvious large difference among countries in the frequency of regular PE lessons in the weekly timetable among countries.*

Key words: *physical education, main goals, curriculum, programme, number of weekly lessons, comparison of European countries.*
